

Marek Hrubec: *Od zneuznání ke spravedlnosti. Kritická teorie globální společnosti a politiky.*

Filosofia, Praha 2011, 562 s.

Kniha českého sociálního vědce a politického filosofa Marka Hrubce je obsáhlým úvodem do teorie uznání a kritické teorie – s výhledem až k problémům zneuznání a nespravedlnosti v globálním kontextu. Životem lidí vládne boj o uznání a Hrubec výstižně podává vývoj myšlenky uznání od Rousseaua, Fichta a Hegela až k současným pohledům Nancy Fraserové, Iris Youngové, A. Honnetha a Charlese Taylora. Život je zmítán válkami a krizemi, kolapsy a novými obnovami žití, které v lidských jedincích usiluje o uznání, o své místo na slunci. Všechno lidské hemžení je v objemné knize viděno z hlediska podnětně rozvíjené tzv. kritické teorie (frankfurtská škola). Nástin jejích dějin patří k tomu nejzajímavějšímu v celé knize. K zakladatelům kritické teorie totiž patřili myslitelé typu Adorna, Horkheimera a Marcuseho, jejichž myšlenky dodnes oplodňují zkoumání současných sociálních a politických myslitelů – obsahují materialismus i existenciální prvky, jsou nesený radikální společenskou kritikou usilující o spravedlnost, pokusem o vysvětlení dané sociální skutečnosti a nastíněním normativity jako výhledu k tomu, jaké hodnoty by se měly zasévat do lidských pospolitostí. To vše je naším autorem kriticky přejímáno a rozvíjeno, stejně jako u zakládajících předchůdců je ohledáván prostor boje za lepší společnost, za plnější sebeuskutečnění člověka.

Někdy se ovšem i sám autor v množství informací přehlédne a zapomene, že Jean

Hamptonová je autorkou (nikoli autorem) významného příspěvku k politické filosofii. To jsou ale maličkosti oproti sumě důležitých poznatků o současné společnosti a civilizaci. S Markem Hrubcem je možno učit se myslet vskutku komplexně a univerzálně. Citlivě totiž sleduje i existenciální prvek uznání. Ten vlastně předchází všem ostatním druhům uznání: existenciální uznání vlastním způsobem zakládá intersubjektivitu vztahu vzájemnosti lidských bytostí. Takto autor výstižně uvažuje i o lásce a přátelství jako formách uznání. S Axellem Honnethem zkoumá i samu sebedůvěru jednotlivce, formování sebedůvěry, důvěry v sebe sama, zakládá i nárok na vnější uspokojení a uznání. Odtud mohou vznikat i opravdové city lásky a přátelství, jež hledají své vzájemné naplnění v získávání uznání od druhých. Náš autor spěje ke komplexnímu přístupu, zkoumá také sociální a politické příčiny zneuznání. Nelze se omezovat jen na psychologické podmínky uznání a zneuznání. Hrubec však vidí vždy konkrétnost druhé osoby, se Seylou Benhabibovou uznává výsostně postavení druhého člověka v jeho konkrétnosti a jinakosti. Na druhého nelze promítat své vlastní fantazie ústící do jeho ignorování. S Iris Youngovou pak Marek Hrubec konkretizuje své pojetí recipročního uznání, přijímá její myšlenku asymetrické reciprocity vzájemně se uznávajících osob: mezi subjekty existuje nepřekonatelná asymetrie, každý je sám sebou ve své jedinečnosti, přesto a právě proto mezi jedinci může vznikat reciprocita úcty a vzájemného uznání.

Autor si konečně všímá i úsilí o odstranění zneuznání v globálním kontextu, kritizuje nedostatky liberálního pojetí společnosti a politiky, hledá alternativní teorii spravedlnosti, a to na základě své kritické

teorie uznání. Skutečný Hrubcův myšlenkový univerzalizmus pak vynikne při úvahách o civilizaci, jež by se mohla týkat celého lidstva; lze uvažovat s Majidem Tehranianem o mnoha vzájemně se uznávajících kulturách v rámci jedné lidské civilizace. Lze takto respektovat pluralitu jednotlivých kultur a spět přitom k jedné osvětlené civilizaci. To by vyžadovalo podle Marka Hrubce otevřenost jednotlivých kultur, mezikulturní dialog a hledání transkulturní shody a vzájemného uznání, čehož lze dosahovat jedinečně při překonávání globální nespravedlnosti a s ní spjatého zneuznání mezi národy. Nová civilizace může takto vzejít pouze z živého mezikulturního a transkulturního uznání, kdy by se dosáhlo takové shody a harmonie, již by sdílela celá lidská civilizace.

Jiří Olšovský

Thomas Hylland Eriksen:
Etnicita a nacionalismus.
Antropologické perspektivy.
Sociologické nakladatelství
(SLON), Praha 2012, 352 s.

Kdo se seznámil s některou z předcházejících u nás vydaných knih T. H. Erikse-
na, může se opět těšit na jeho čtivý populárně naučný styl, doplněný množstvím empirických příkladů. Díky vydání překladu *Etnicity a nacionalismu* se tak do českého prostředí opět dostává práce, která může oslovit jak běžného čtenáře, tak odborníky a studenty z oblasti humanitních věd. První jmenované skupině může tato četba rozšířit povědomí o takových pojmech, jako je etnicita a nacionalismus, jež rezonují v aktuálním společenském diskursu – tyto termíny

jsou sice dnes v jazyku médií dost populární, nicméně veřejnost má podle všeho spíše jen vágní představu o jejich významu. Českého čtenáře tak může tato kniha přimět k úvahám o etnicitě z perspektiv jemu zatím neznámých. Současně s tím přitom může získat jisté ponětí také o vědecké disciplíně kulturní a sociální antropologie, o které je u nás obecné povědomí stále ještě značně mlhavé, takže velká část českého národa si spojuje cokoliv antropologického s „vědou o kostech“, jak to vystihl Marek Jakoubek v doslovu (s. 323). Ten také poukazuje na skutečnost, že i odborná a vědecká obec vnímá antropologii rozporuplně, a jak dále říká, překlad knihy může vést k tomu, že bude o knize diskutováno. Proto by Eriksonova práce mohla hlouběji proniknout i do příslušných akademických kruhů a rozpoutat debatu o možnostech a přístupech antropologie jako vědeckého oboru (a to nejen ve vztahu k problematice etnicity). Podle samotného Erikse-
na je totiž účelem knihy ukázat, jaké otázky si antropologie vůči etnicitě klade a jaké postupy používá. Ovšem na druhé straně rovněž upozorňuje na přístupy a perspektivy, kterých by se měl antropolog vyvarovat (za všechny jmenujme pozice beroucí za platný koncept „rasy“).

Knihla začíná třemi předmluvami (k dvěma předcházejícím a tomuto novému vydání), které doplňuje autorovo exkluzivní úvodní slovo k českému převodu díla. V rámci této předmluvové série T. H. Erikse-
na mimo jiné upozorňuje na posun a proměny v badatelských agendách, které odrážejí vývoj moderní společnosti od devadesátých let 20. století. V první a druhé kapitole autor posuzuje klíčové aspekty etnicity na interpersonální úrovni. Začíná základními definicemi, od nichž přechází